

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/99082,Doktor-w-konspiracji-Zofia-Franio-1899-1978.html>

Zdjęcie sygnalityczne Zofii Franio wykonane podczas odbywania kary, 6 XII 1951 r. (z zasobu IPN)

BIOGRAM / BIOGRAFIA

„Doktór” w konspiracji. Zofia Franio (1899 - 1978)

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ANNA LASEK 24.02.2023

Zofia Franio ps. „Doktór”, „Doktor” to nie tylko lekarka, żołnierz AK i powstaniec warszawski, major WP, ale także szef łączności i kolportażu w Zarządzie Obszaru Centralnego Zrzeszenia WiN i III Zarządzie Głównym

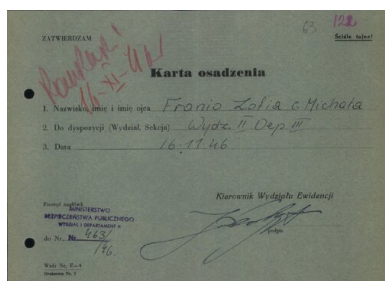
Zrzeszenia WiN, więzień polityczny oraz Sprawiedliwa wśród Narodów Świata.

Zofia Franio urodziła się 16 stycznia 1899 r. w Pskowie, tu też ukończyła gimnazjum żeńskie i zdała maturę. Studia medyczne rozpoczęła w Żeńskim Instytucie Medycznym w Piotrogradzie, kontynuowała na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Dońskiego w Rostowie, a od października 1918 r. na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w lipcu 1927 r. uzyskała dyplom doktora wszechnauk lekarskich.

Podczas studiów, w 1924 r., ukończyła kurs Przystosowania Wojskowego Kobiet. Od 1936 r. jako instruktorka PWK prowadziła obozy, kursy oraz szkolenia drużyn ratowniczych na wypadek wybuchu wojny.

W czasie wojny polsko-bolszewickiej służyła ochotniczo w odrodzonym Wojsku Polskim. Podczas studiów, w 1924 r., ukończyła kurs Przystosowania Wojskowego Kobiet (PWK). Od 1936 r. jako instruktorka PWK prowadziła obozy, kursy oraz szkolenia drużyn ratowniczych na wypadek wybuchu wojny.

We wrześniu 1939 r. we Lwowie pełniła funkcję lekarza w organizowanym batalionie kobiecym, następnie została przewodniczącą Komisji Poborowej ochotniczego batalionu Pomocniczej Służby Wojskowej.

Karta osadzenia z 16 XI 1946 r. (z zasobu IPN)

Od lekarza do sapera

Po powrocie w listopadzie 1939 r. do Warszawy, rozpoczęła działalność w konspiracji, najpierw w Służbie Zwycięstwu Polski (SZP), a następnie Związku Walki Zbrojnej (ZWZ) i Armii Krajowej (AK). Na początku 1940 r. zorganizowała pierwszy kobiecy patrol ZWZ. Po paru miesiącach dowodziła już kilkoma kobiecymi patrolami sabotażowo-dywersyjnymi (minerskimi), podporządkowanymi szefowi Wydziału Saperów Komendy Głównej ZWZ, mjr. Franciszkowi Niepokólczyckiemu.

Handwritten document titled "WNIOSEK" (Application) from the "Województwo Warszawskie" (Warsaw Voivodeship). The document is dated 18 October 1947 and is addressed to the "Prokuratura" (Prosecutor). It contains handwritten details of an arrest, including the name "Franciszek Łopka" and the date "15.10.47". The document is signed by "Oficer Śledczy" (Investigating Officer) and "Prokurator" (Prosecutor).

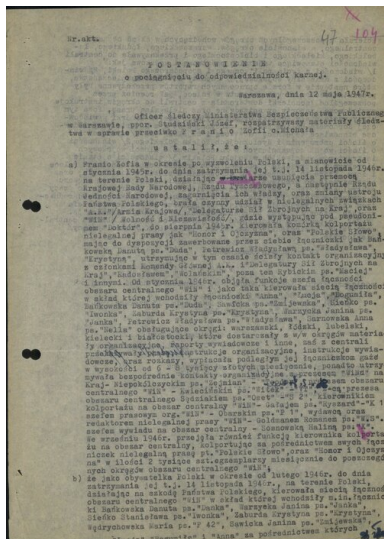
Wniosek o areszt z 18 II 1947 r. (z zasobu IPN)

Jednocześnie uczestniczyła w akcjach Związku Odwetu i w pracach Biura Badań Technicznych (BBT) Wydziału Saperów Komendy Głównej ZWZ. Jako ochotniczka brała udział, wraz z dowodzonym przez nią Kobiecym Patrolem Minerskim (KPM), w zaplanowaniu i wykonaniu w nocy z 7 na 8 października 1942 r. pierwszej akcji dywersyjnej AK przeciwko niemieckiemu transportowi kolejowemu, określonej kryptonimem „Wieniec”. W wyniku wykolejenia 2 parowozów, 2 wagonów towarowych i 1 osobowego, udało się zablokować warszawski węzeł kolejowy na kilka godzin.

Współpracowała z Radą Pomocy Żydom „Żegota”. Jako lekarz udzielała pomocy medycznej potrzebującym, a także osobiście opiekowała się kilkoma osobami pochodzenia żydowskiego.

Od listopada 1942 r. dowodzone przez nią KPM (ok. 40 kobiet) zostały podporządkowane – jako jeden z jego oddziałów dyspozycyjnych o charakterze sabotażowo-dywersyjnym – Kedywowi Okręgu AK Warszawa-Miasto. KPM uczestniczyły w kilku akcjach dywersyjnych oraz likwidacyjnych, a zespół minerski był zaangażowany w produkcję zapalających i burzących środków walki.

Równocześnie współpracowała z Radą Pomocy Żydom „Żegota”. Jako lekarz udzielała pomocy medycznej potrzebującym, a także osobiście opiekowała się kilkoma osobami pochodzenia żydowskiego. W 1971 r. została uhonorowana przez Instytut Yad Vashem tytułem Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.

Postanowienie o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej z 12 V 1947 r. (z zasobu IPN) 1/2

Przeprowadzona rewija ... w dniu 19.11.1947 r.

dane osoby: *matka ...*

a) odciski, korespondencja i pisma *1947 r. t.j. matki ...*

b) broń

c) fotografie

d) pieniądze

e) inne

Przesłano ... w tej sprawie dowodów, tj. świadka i adres *4. zastępcy ...*

a) dowodów: *... Sędziwna Romana, ...*

b) odcisków

Rezydent dochodów *... w charakterze ...*

Przebieg choroby *... w ...*

Powstanie sprawy przekazano do *... 14.10.1947 r.*

z wnioskiem *... i aktom ...*

Dowody przekazane *... w ...*

Przesłano do *... 14.10.1947 r.*

Sprawy zaręcza do *... 14.10.1947 r.*

Uwagi

... Podpis kierownika *...*

Sprawy łączne Nr.Nr.

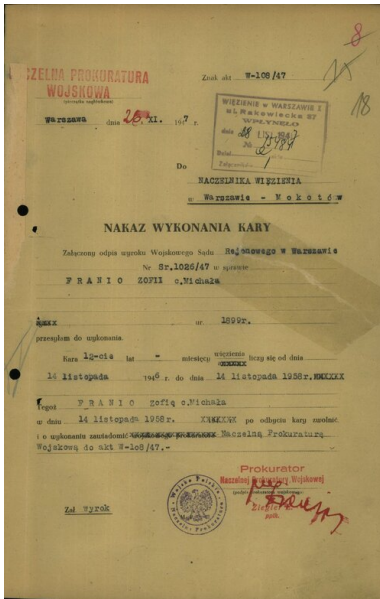
Uwagi

Arkusz streszczenia z 17 maja

1947 r. (z zasobu IPN) 2/2

Podczas Powstania Warszawskiego walczyła w Śródmieściu. Jako dowódca KPM kierowała żeńskim oddziałem saperów, zajmującym się m.in. produkcją materiałów wybuchowych dla powstańców. 20 sierpnia 1944 r. dowodzone przez nią KPM brały udział w zdobyciu gmachu PAST-y, wykonując dwa wyłomy w murach gmachu – od strony południowej i od strony północnej. Ponadto niosła pomoc medyczną powstańcom. Po upadku Powstania opuściła Warszawę wraz z ludnością cywilną.

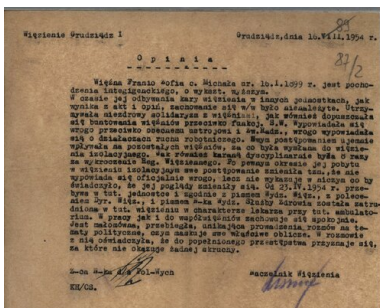
Za wybitne zasługi bojowe odznaczona została najwyższym polskim odznaczeniem wojennym – Orderem Virtuti Militari V klasy. Ponadto za zasługi dla państwa polskiego, męstwo i odwagę wykazaną w walce z nieprzyjacielem, została odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Walecznych i Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Krzyż Armii Krajowej otrzymała jako uhonorowanie jej działalności w Polskim Państwie Podziemnym.

Nakaz wykonania kary z 26 XI 1947 r. (z zasobu IPN)

Pod nową okupacją

Po wojnie pracowała jako lekarz w Poradni dla Ubogich w Warszawie. Równocześnie pod pseudonimem „Doktor” była zaangażowana w działalność konspiracyjną w WiN, gdzie kierowała kolportażem oraz osobiście kolportowała w Warszawie nielegalną prasę: „Polskie Słowo” i „Honor i Ojczyzna”.

Opinia o więzieniu z Więzienia w Grudziądzu, 16 VIII 1954 r. (z

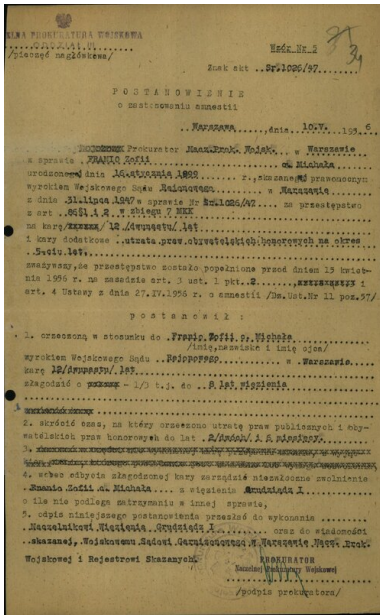
Kierowała żeńskim oddziałem saperów, zajmującym się m.in. produkcją materiałów wybuchowych dla powstańców. 20 sierpnia 1944 r. dowodzone przez nią KPM brały udział w zdobyciu gmachu PAST-y, wykonując dwa wyłomy w murach gmachu – od strony południowej i od strony północnej.

Od stycznia do listopada 1946 r. pełniła funkcję szefa łączności w Zarządzie Obszaru Centralnego Zrzeszenia WiN i III Zarządzie Głównym Zrzeszenia WiN. Jej zadaniem było organizowanie łączności – przy pomocy sieci łączniczek – pomiędzy komendą Obszaru Centralnego WiN, a komendantami okręgów: warszawskiego, łódzkiego, lubelskiego, kieleckiego, radomskiego i białostockiego oraz zorganizowanie i utrzymywanie łączności pomiędzy poszczególnymi wydziałami i członkami samej komendy Obszaru Centralnego, a także utrzymywanie łączności pomiędzy komórką wywiadowczą „Stocznia” a prezesem Obszaru Centralnego WiN. W lipcu 1946 r. kontaktowała się z emisariuszką 2. Korpusu Polskiego gen. Andersa.

Od września 1946 r. pełniła dodatkowo funkcję kierownika kolportażu nielegalnej prasy na Obszar Centralny WiN. Aresztowana przez UB 14 listopada 1946 r. Wyrokiem Rejonowego Sądu Wojskowego w Warszawie z 31 lipca 1947 r. została skazana na 12 lat więzienia za działalność w WiN. Karę odbywała w więzieniu na Mokotowie w Warszawie, w Fordonie w Bydgoszczy, w Inowrocławiu oraz w Grudziądzu, gdzie pracowała w ambulatorium jako lekarz. Z więzienia została zwolniona 15 maja 1956 r. na mocy amnestii. Po opuszczeniu więzienia powróciła do praktyki lekarskiej.

Zmarła 25 listopada 1978 r. w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

**Postanowienie o zastosowaniu
amnestii z 10 V 1956 r. (z zasobu
IPN)**

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ